

Colecția: **ISTORII SECRETE**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOERESCU, DAN-SILVIU

**Harta însângerată: de la cetatea dispărută în Dunăre
la închisoarea secretă a CIA în România : docu-drame și mituri istorice
însoțite de consemnări din presă / prezentate de Dan-Silviu Boerescu. -**

București : Integral, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-187-6

94

© INTEGRAL, 2018

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări,
fără acordul scris al editorului, este strict interzisă
și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-187-6

Harta însângerată de la cetățile dispărute în Dunăre la închisoarea secretă a CIA în România

Docu-drame și mituri istorice
însoțite de consemnări din presă
prezentate de Dan-Silviu Boerescu

INTEGRAL

Sumar

**Ada Kaleh – insula misterioasă și cel mai bun rahat turcesc,
devorate de hidrocentrala monstruoasă a lui Ceaușescu / 7**

**Moscopole – bogata capitală a vlahilor sud-dunăreni,
rasă de pe fața Pământului / 29**

De la Istria la Ester Abad – istorii pierdute / 45

**Cetatea bizantină Vicina, de la Păcuiul lui Soare,
înghițită de Dunăre și enigmele ei tulburătoare,
apărate de monstrul „Samca Samodiva” / 53**

**„Orașul de floci” – locul nașterii lui Mihai Viteazul,
dispărut straniu în neant / 83**

**Târgșor – „mica Troie subcarpatică”,
devenită „închisoarea copiilor” / 97**

Baia, prima capitală a Moldovei / 103

**Licostomo sau „Gura Lupului”, portul de pe Brațul Chilia,
Enisala și alte colonii genoveze / 107**

**Fălciu – un nod comercial
abandonat din pricini neștiute / 123**

**Cetatea Racoșului – sanctuarul dacilor,
locul unde era venerat Zamolxe / 127**

Victoria – orașul artificial construit de comuniști / 131

**Închisoarea secretă a CIA din România:
au fost torturați teroriști islamici la București? / 135**

Lămuriri bibliografice / 139

Ada Kaleh – insula misterioasă și cel mai bun rahat turcesc, devorate de hidrocentrala monstruoasă a lui Ceaușescu

Ada Kaleh (din limba turcă însemnând *Insula Fortăreață*) a fost o insulă pe Dunăre, acoperită în 1970 de apele lacului de acumulare al hidrocentralei Porțile de Fier I. Insula se găsea la circa 3 km în aval de Orșova și avea o dimensiune de circa 1,7 km lungime și circa 500 m lățime. Era populată de circa 600 de turci.

Insula Ada Kaleh era pentru locuitorii din regiune un punct turistic îndrăgit datorită prețurilor mai scăzute (fiind scutită de impozit) pentru cumpărarea delicatelor turcești, bijuteriilor și tutunului. Insula era de asemenea renumită pentru creșterea trandafirilor din care localnicii obțineau uleiul și parfumul de trandafir.

Libris
Respect pentru oameni și cărți

Insula a fost locuită încă din antichitate. Herodot amintea de *Cyraunis*, despre care scrie că „lungimea insulei este de 200 de stadii, îngustă, plină de măslini și de viță sălbatică”. Prima atestare documentară este un raport al Cavalerilor Teutoni din 22 februarie 1430, despre fortificațiile bănățene, care vorbește despre *Insula Saan* cu 216 oameni. De la 1430, devine cunoscută ca *Ada Kaleh*.

Insula Ada Kaleh a avut o importanță deosebită în conflictele Imperiului Habsburgic cu cel Otoman din cauza poziției sale strategice. În anul 1689, armata austriacă a construit aici o fortăreață. În următoarele decenii, insula Ada Kaleh a fost ocupată succesiv în mai multe rânduri de Austria și Imperiul Otoman. În urma Tratatului de Pace de la Belgrad din 1739, insula a revenit Imperiului Otoman, cu scurte întreruperi temporare în favoarea austrieșilor între anii 1789 și 1791.

Uitată la Congresul de pace de la Berlin (1878), insula Ada Kaleh a rămas posesiune turcă aflată de facto sub administrare austro-ungară până în anul 1918/1920, când a devenit teritoriu românesc. Majoritatea populației insulei a rămas în continuare de origine turcă.

Înainte de creșterea lacului de acumulare de la Porțile de Fier, principalele obiective istorice de pe insulă au fost demolate. Încercarea reclădirii lor în aval pe insula Șimian în anii următori nu s-a finalizat, iar majoritatea locuitorilor a preferat să se mute în alte regiuni ale României, cum ar fi Dobrogea, sau să emigreze în Turcia.

Ideea de a reconstrui insula Ada Kaleh nu a fost însă abandonată. (<https://ro.wikipedia.org>)

Potrivit ziarului *Hey Turcia*, Iusein Ibram, deputat în parlamentul României din partea minorității turce, intenționa în 2013 să promoveze un proiect menit să reconstituie pe Ostrovul Șimian, măcar parțial, comunitatea și spiritul insulei scufundate Ada Kaleh.

Construirea hidrocentralei Porțile de Fier I a fost o remarcabilă realizare inginerescă a timpului, cea mai mare de pe Dunăre, care a produs – și continuă să producă – un flux de circa 1.000 de megawați de energie curată. Dar lacul de acumulare de peste 120 km lungime a schimbat radical geografia locurilor. Dacă astăzi proiectele unor investiții cu posibil mare impact asupra mediului întâmpină o vie opoziție, oare ce s-ar fi întâmplat în 1964, când planul barajului condamna unul dintre cele mai valoroase ținuturi ale României, ca arheologie, istorie, relief, biodiversitate, cultură. Printre localitățile care au fost strămutate atunci era orașul Orșova, port dunărean bimilenar, cosmopolit, de un mare pitoresc. Insula Ada Kaleh a fost acoperită de ape, fiind acum la 30 metri adâncime pe fundul Dunării. Cetatea din Ada Kaleh, martor al timpurilor medievale când insula era un avanpost al Imperiului Otoman, avea ziduri groase de cărămidă, tunuri, catacombe secrete. După Primul Război Mondial, insula a devenit teritoriu românesc. Au urmat câteva decenii de pace, când cei vreo 500 de etnici turci au făcut din insulă un paradis al halvaeli și halviței, al smochinelor umplute cu nucă, al șerbetului de mentă, toate contopite într-o delicioasă toropeală orientală. Martorii epocii își amintesc că șalupa care îi purta cândva spre micul port nu acostase încă, dar insula le trimitea „răsuflarea ei parfumată, o briză ușoară

Libris
Respect pentru oameni și cărți

în care se amestecau arome de cafea, mirosul de trandafiri, de tutun bun, sunetele unei melopei”.

În perspectiva inundării, locuitorii au emigrat în Turcia, alții s-au mutat la Mangalia, București, Orșova sau Severin. Căsuțele albe și răcoroase, dar și moscheea, au fost demolate, ruinele au fost înghițite de ape. Uriașul covor persan dăruit moscheii de Sultanul Hamid al II-lea a fost dus la moscheea din Constanța, unde stă parțial rulat, căci cei 144 metri pătrați ai săi n-au încăput acolo. Iar arheologii au reușit să obțină fonduri pentru ca cetatea să fie reconstruită în aval, pe Ostrovul Șimian, o limbă de pământ de cinci ori mai mică decât insula. Treaba a fost făcută pe jumătate, căci după zece ani banii s-au terminat. Zidurile năpădite de șopârle au și ele șarmul lor, dar nu pot reda farmecul vieții de odinioară. Totuși ostrovul este pitoresc și pe el s-ar putea reconstitui un colț de Ada Kaleh, cu condiția ca niște turci animați de orgoliu etnic să fie și ajutați de statul român și eventual chiar de cel turc să dezvolte acolo un stabiliment turistic cu specific oriental. Insula să miroasă din nou a cafea adevărată și ulei de trandafir. (www.natgeo.ro)

În ciuda expansiunii comunismului în România, Ada Kaleh rămăsese singurul loc unde timpul părea că se oprișe, unde oamenii trăiau după aceleași legi vechi de sute de ani și se răsfațau cu aceleași tabieturi: un fel de cafea făcută în nisip cu o aromă deosebită, un parfum de trandafiri unic, bijuterii confecționate manual la prețuri modice și tutun de calitate, 100% natural.

Însă ambiția lui Nicolae Ceaușescu de a duce România pe cele mai înalte culmi ale industrializării a distrus Ada Kaleh. Deși mulți locuitori au sperat mereu într-un miracol,

inevitabilul s-a produs. Insula a fost scufundată în primăvara anului 1970, după ce mai multe clădiri au fost demolate înainte de inundare. S-a încercat refacerea lor pe insula Șimian, dar proiectul a fost abandonat deoarece locuitorii s-au mutat în alte zone ale țării sau chiar au plecat în Turcia. Tot ce s-a putut muta pe Șimian au fost doar zidurile fortăreței și mormântul lui Mișkin Baba, considerat un sfânt musulman de către locuitorii insulei. Din păcate, în prezent, totul este lăsat în paragină și cu greu se poate vedea un indicator pe care scrie Ada Kaleh. (www.one.ro)

Insula, ce a fost catalogată drept un paradis fiscal al României, a avut o istorie zbuciumată, datorită poziției sale strategice, găsindu-se mereu fie sub stăpânirea turcă, fie sub stăpânirea austriacă. După construirea Sistemului Hidroenergetic și de Navigație de la Porțile de Fier I, Insula Ada Kaleh a ajuns sub apele Dunării, iar cetatea a fost mutată pe Insula Șimian.

Insula Ada Kaleh, „un mic Gibraltar”, cum l-au botezat istoricii, situată în aval de orașul Orșova, avea o altitudine de 48 m, fiind dominată de dealul Alion, înalt de 317 m și situat la nordul Dunării, iar la sud de Golubinska Planina. Lungimea insulei era de 1.750 metri, iar lățimea de 400-500 metri. În documentele medievale insula avea și alte denumiri: Carolina, Porizza, Ciughene Adasia (Insula Țiganului), Ada-I-Kebir (Ostrovul Mare). Denumirea Ada Kaleh (Insula Cetate), se generalizează după 1788, devenind oficială din 1878. Insula Ada Kaleh a fost stăpânită alternativ de turci și austrieci. Primele fortificații au fost făcute de Iancu de Hunedoara, voievodul Transilvaniei, pentru a stăvili puhoiul turcesc. Insula a avut o istorie zbuciumată, datorită

Libris
Respect pentru oameni și cărți

poziției sale strategice, găsindu-se mereu fie sub stăpânirea turcă, fie sub stăpânirea austriacă. Între 1718-1739, când insula a fost sub stăpânire austriacă, a fost construită cetatea de tip Vauban, în formă de stea. Cetatea avea forma unui paralelogram și era prevăzută cu bastioane, cazemate și șanțuri de apărare. Fortificațiile erau legate prin drumuri subterane. Războaiele austro-turce de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea, au demonstrat faptul că în zona Porților de Fier era necesară construirea unor cetăți după un sistem nou, care să reziste artileriei. În 1689, generalul Veterani din armata austriacă, vrea să construiască o cetate în formă pentagonală în această insulă. Propunerea este susținută de contele Marsigli și chiar se construiesc șanțuri și palisade. Între 1716-1718, Eugeniu de Savoia cere viitorului guvernator al Banatului să reia eforturile de construire a cetății. Lucrările pregătitoare sunt începute în august 1717, când se leagă insula de mal printr-un pod de vase pentru transportul materialelor. În 1737, fortificarea insulei era terminată. În afară de cetatea propriu-zisă, se mai aflau două centuri exterioare de fortificații. Fiind condiționată de configurația insulei, cetatea avea formă de stea alungită. Era înzestrată cu obișnuitele bastioane și cazemate legate prin galerii boltite lucrate din cărămidă, care formau o amplă curte interioară. Accesul în cetate se făcea dinspre est și vest printr-un șir de porți cu ancadrame de piatră fățuite, purtând amprenta stilului baroc. Zidurile înalte de 25 de metri erau lucrate tot din cărămidă și prevăzute cu ambrazuri înguste la exterior și evazate în interior, colțurile fiind lucrate din piatră șlefuită. Peste poarta de răsărit s-a ridicat o moschee care a fost reclădită în 1903 pe locul unei biserici a mănăstirii

franciscane. Pe unul din pereții porții de răsărit se afla o inscripție din 1739 care preamărea victoria turcilor. Ocupând o mare parte din teritoriul insulei, cetatea reprezenta una dintre cele mai importante fortificații de acest tip din Europa. Curând după terminarea ei, cetatea a căzut în stăpânirea turcilor. Acest lucru era consfințit prin Pacea de la Șiștov, care prevedea ca Ada Kalehul să rămână sub stăpânirea turcilor, iar Orșova, din apropiere, revenea austrieilor. Prin Pacea de la Berlin (1878), Ada Kaleh rămâne o oază musulmană pe Dunăre, proprietate a Sultanului dar sub administrare austro-ungară, cu un statut special. În insulă existau un primar, un judecător și un preot – musulmani, iar steagul arborat era cel turcesc. Din anul 1920, populația insulei a cerut alipirea acesteia la România.

Dezinteresul pentru renașterea paradisului pierdut, unde, conform legendelor, a poposit chiar Hercule, s-a produs imediat după terminarea Hidrocentralei Porțile de Fier I, așa că nu mai interesau pe nimeni câteva vestigii ce nici măcar nu erau românești. Puținul ce s-a mutat pe Insula Șimian a încremenit, năpădit de vegetație. Din păcate, dezinteresul arătat de comuniștii care au vandalizat insula de tot ce era frumos și valoros a continuat și după 1989. De-a lungul anilor, mai mulți investitori străini au bătut la ușile administrației județului în speranța de a pune mâna pe insulă, însă totul a rămas doar la faza de discuții. Insula Ada Kaleh sau Carolina, așa cum a fost numită, până în 1788, de austrieci, n-a aparținut decât foarte puțină vreme statului român.

Având zidurile groase de până la 20 de metri, dispuse în două rânduri, cetatea era foarte greu de cucerit în luptă, singura șansă fiind cea a unui asediu îndelungat, menit să-i

Libris
Respect pentru oamenii și cămin
înfometeze pe localnici. Numai că se presupune că de pe insulă plecau o serie de tuneluri pe sub apele Dunării, ce răspundeau pe malul sârbesc. Aici se construiseră școli, o țesătorie, o croitorie, una dintre cele mai mari fabrici de rahat și halviță și, totodată, o fabrică de țigarete.

În cetate a poposit chiar și Regele Carol al II-lea, împreună cu Nicolae Iorga, fiind așteptați în fermecătoarea grădină a lui Omer Feyzi de însuși primarul insulei, Ismail Turhan. Atunci, aceasta era un adevărat paradis financiar, locuitorii fiind scutiți de taxe vamale, impozite, serviciu militar și nu plăteau nimic pentru lemnele de foc aduse de pe teritoriul României. O dată cu venirea la putere a comuniștilor, soarta insulei se schimbă radical. Au avut loc masive exproprieri și deportări în Bărăgan, iar turcii de aici au fugit pe unde au apucat. Cel mai bogat om din insulă, Ali Kadri, se retrage în Turcia, lăsându-și impresionanta avere la mâna destinului, iar alte mari vile, precum a lui Regep Aga sau Maria Antonescu, au fost ocupate de diferite persoane de la București, trimise aici de comuniști. Populația turcă ce dorea atunci să plece în Turcia, pentru a intra în posesia pașaportului, era condiționată să-și doneze întreaga avere statului român. Înainte de acoperirea cu ape a Insulei Ada Kaleh s-a încercat reconstruirea unei copii fidele pe Insula Șimian. Cu toate încercările, aici au fost construite doar ruine. Astăzi, pe Insula Șimian se văd doar cripte crăpate și câteva morminte năpădite de vegetație. (www.adevarul.ro)

Ridicarea barajului Hidrocentralei Porțile de Fier I, mândria hidrotehnicii românești, a inclus între pierderile colaterale și trecerea definitivă în istorie a acestui loc. Insula locuitorilor majoritar turci a fost acoperită între 1970-1971

de apele lacului de acumulare al hidrocentralei. Împreună cu insula, dorm sub ape sute de ani de istorie zbuciumată, destine împlinite și povești trăite la margine de imperii, mituri și legende născute între ape.

(...) A existat odinioară o mică insulă pe Dunăre, la 4 km sud-est de Orșova și la 18 km de Drobeta Turnu Severin. Insula a fost locuită încă din Antichitate (când Herodot o amintea sub numele de Cyraunis), însă prima sa atestare documentară datează din 1430. Totuși, numele sub care avea să intre în istorie și în legendă insula – punct strategic aflat, vreme de secole, la hotarul a trei țări (actualele România, Serbia și Ungaria) – este cel (turcesc) de Ada Kaleh. Marian Țuțui, apreciat critic și istoric de cinema, a devenit interesat de Ada Kaleh – așa cum o mărturisește în *Argumentul* volumului său – după ce a întâlnit un fost locuitor al insulei, Gheorghe Bob, care i-a cerut imperios filme pe acest subiect.

Lucrarea se deschide, logic, cu un istoric al insulei. Printre altele, aici aflăm că în 1848, 17 conducători ai Revoluției de la București au fost ținuti trei zile în captivitate pe Ada Kaleh. Însă și destinele altor eroi – precum haiducul Stoian Stângă, născut supus austriac, sârbul Milenko Stojkovic (zis „Iepurele”), unul dintre liderii răscoalei antiotomane de la începutul secolului al XIX-lea, sau Lajos Kossuth, conducătorul revoluției maghiare de la 1848 – sunt legate de această insulă. După ce Ungaria a anexat Ada Kaleh în 1913, Conferința de la Lausanne din 1922 a consfințit apartenența insulei la România. Ada Kaleh – vizitată, în 1930-1931, de Regii Carol al II-lea și Mihai I, precum și de primul-ministru Nicolae Iorga – avea să piară tot ca teritoriu românesc. Locuitorii au fost anunțați în mai 1963, de către imamul Regep

Ali și istoricul C. S. Nicolaescu-Plopșor. În septembrie 1964, a început construcția barajului la Gura Văii, iar la începutul anului 1969 insula a dispărut sub apă. Conform unui recensământ realizat în 1966, Ada Kaleh avea 500 de locuitori, dintre care 400 de femei. Ei s-au răspândit care încotro: în Turcia, la Constanța, Orșova, Turnu Severin sau București. Cetatea de pe insulă a fost strămutată, împreună cu monumentele funerare, pe insula Șimian. Din nefericire, „după moartea academicianului C. S. Nicolaescu-Plopșor (1968) proiectul arheologic și turistic Șimian intră repede în uitare, iar în 1971, în mijlocul cetății reclădite cu mari eforturi, este amplasată o baracă pentru grăniceri”.

Marian Țuțui trece în revistă note de călătorie și memorii legate de insulă, printre care cele ale cunoscutului povestitor danez Hans Christian Andersen. Din amintirile lui Liviu Jumanca, publicate în 2000 de Liviu Groza, aflăm de „frumoasa legendă a celor doi tineri Ada și Kaleh, care, îndrăgostindu-se, le-a fost oprită de litera Coranului ducerea până la capăt a pasiunii pe care o credeau nemuritoare. Legendă le-a unit numele și le-a dăruit definitiv insulei, amintind de iubirea fără margini a celor doi tineri, care, în ciuda prejudecăților părinților lor, au încercat să-și unească viața în focul fierbinte al dragostei pe care o credeau veșnică și de neînving”. Printre operele literare notabile se numără romanul *Omul de aur* al scriitorului maghiar Jókai Mór – ecranizat în 1919 de cineastul Sándor László Kellner, devenit ulterior celebru la Hollywood ca Alexander Korda – sau *Pilotul de pe Dunăre* al lui Jules Verne. Din 2006 înapoi, prozatori români ca Mircea Cărtărescu, Cornel Ivanciuc sau Ilie Sălceanu au readus în memoria cititorilor insula Ada

Kaleh. Dintre producțiile cinematografice autohtone, e amintită comedia *Balul de sâmbătă seara* de Geo Saizescu, deoarece câteva scene au fost filmate pe insulă în ultima vară a existenței sale. (<http://ceascadecultura.ro>)

Multe legende vorbesc despre prezența legendarului erou Hercule în zona Porților de Fier din Mehedinți, dar și în Caraș-Severin, la Băile Herculane. În lucrarea sa *Dacia Preistorică*, Nicolae Densușianu susține că în apropiere de cataractele Dunării, lângă Porțile de Fier, s-ar afla columnele lui Hercule.

Potrivit legendei, pentru a scăpa de mânia Herei, consultând oracolul din Delphi, Hercule ajunge să îi slujească vreme de 12 ani lui Eurystheus. Cu acest prilej, el săvârșește celebrele munci, iar cea de a zecea muncă a lui Hercule are legătură cu insula Ada Kaleh. Ajungând pe Istru sau Dunăre, acolo unde se afla insula Erythia sau Ada Kaleh, Hercule a ridicat în munți două coloane, una în fața celeilalte pentru a marca această călătorie care urmărea aducerea boilor lui Geryon, la porunca lui Eurystheus. În final, eroul reușește să aducă boii lui Geryon, ucigând câinele cu două capete Orthrus și pe uriașul Eurythion, care păzea animalele. După Strabon, tyrienii au fost cei dintâi care au căutat Columnele lui Hercule spre a întemeia acolo o colonie comercială. În templul cel mare al Hercule din Tyr erau reprezentate cele două columne ale faimosului erou. „Una din aceste columne, după cum ne spune Herodot, era de smarald și reprezenta astfel navigația comercială pe apele cele mari. O a doua columnă din metropola Tyrului era de aur. Cele două Columne ale lui Hercule formau totodată și emblema politică și comercială a tyrienilor. Pe o monedă din epoca romană figurează ca însemne ale Tyrului cele două columne ale lui Hercule.